

Az elfeledett palatinus

Habsburg-Lotaringiai Sándor Lipót nádor magyarságpolitikája

PETŐ BALÁZS LAJOS

Sándor Lipót 1772-ben, Firenzében született, Lipót toszkánai nagyfejedelem hatodik gyermekeként.¹ A fiatal főherceg a zűrzavaros 1790–1791. évi magyar országgyűlés ideje alatt kezdte meg nádori működését. 1790-ben meghalt II. József császár. Utódja, Sándor Lipót apja, II. Lipót néven kívánta megkezdeni regnálását. Tegyük hozzá, Boreczky Beatrix szavaival élve, öreg rókának számított a kormányzás terén. Korábban huszonöt évig állt a Toscanai Nagyhercegség élén és akárcsak bátyja, úgy ő is a felvilágosult eszmények szellemében igyekezett uralkodni. II. József akaratos jellemét viszont nem mondhatta magáénak. Egyéniségét jelszavai is jól kifejezték: okosság, hidegvér, idő és türelem.²

Út a nádorválasztásig

1790-ben huszonöt év után összehívták az országgyűlést, ahova a nemesség felkészülten érkezett. Példaképük a francia alkotmányozó nemzetgyűlés volt, és esküt tettek ennek mintájára, miszerint ügyüktől őket a király semmilyen egyéni kezdeményezéssel nem tántoríthatja el.³ Ahhoz, hogy megértsük ezt a mentalitást, két dologról érdemes szót ejteni. Egyrészt a külpolitikai helyzetről: a francia forradalomról, annak érezhető hatásairól, illetve a Habsburg-porosz viszály tényezőjéről. II. József korábban az oroszokkal kötött frigyet és szövetséget a törökök ellen. Az Oszmán Birodalom felé irányuló hódítás mindkét nagyhatalomnak érdekében állt. A fegyveres konfliktus hatására azonban koalíció alakult, melynek két prominens állama Anglia és Poroszország voltak. Mivel József nem akart engedni a rivális poroszok részére, halálának idején a két ország között csaknem vérontásig fajult az ellenségeskedés. Bár II. Lipót 1790 tavaszától fokozatosan, ügyes diplomamunkával jelentősen hozzájárult a helyzet rendezéséhez, ugyanakkor a magyar rendek és az őket felizgató porosz diplomácia még nem mondott le a birodalom elleni tervezésről. A poroszok ugyanis egy esetleges Ausztria elleni háború esetére felhasználták volna a feltüzelt magyar nemességet egy függetlenedésért folyó forradalom kirobbantására.⁴ A magyar nemzet törekvései azonban megfagytak, amikor 1790 júliusának végén a reichenbach-i egyezmény aláírásával Lipót végleg kiegyezett a poroszokkal. A lesújtott országgyűlés ezután már egyre inkább azon fáradozott, hogy az eddig felépített eszmények likvidálásával karöltve újra bizalmat nyerjen a királlyal szemben. Mályusz Elemér történész szerint ugyanakkor nem érdemes

¹ TARJÁN é.n.

² BORECZKY 1977, 63.

³ BORECZKY 1977, 57.

⁴ MARCZALI 1903, 489–491.

negatívan értékelni ezt az állapotot. Elmondása alapján a legvalószínűbb, hogy a nemesi gondolatok gyakorlatba ültetése Magyarországot Lengyelország sorsára juttatta volna, nem garantálva az egészséges társadalmi fejlődést, hiszen egyetlen társadalmi osztály birtokolta volna a hatalmat. A diéta második szakasza novembertől kezdődött meg, és ekkor került sor a koronázásra és a nádorválasztásra is.⁵ A feszült helyzetben emelkedett ki a nemzet és a király közötti konszolidáció megvalósítása céljából gróf Zichy Károly országbíró, és Ürményi József perszonális, az országgyűlés két táblájának elnökei. Mályusz Elemér nem véletlenül fogalmaz úgy, hogy ők voltak a „*nemzet valódi vezérei*”. Zichy felemelkedését tisztán tehetségének és képességeinek köszönhette. II. Lipót kezdetben nem hitt a fiatal grófban, de annak működése rámutatott arra, hogy képes tető alá hozni a nemzet és a király érdekeit. Ürményi nem olyan mozgékony és leleményes, mint Zichy, aki teljesen otthon mozog a bécsi szalonéletben, és kifinomult gyakorlatiasságával még a felső, udvari körökkel is jó érzékkel tud közreműködni. Ürményi József származása és magyaros iskoláztatása ellensúlyt képez császárhűsége között, így válik ő is összekötő jelentőségű államférfivá. Zichy és Ürményi nincsenek jó viszonyban egymással, viszont személyes ellentéteiket képesek félretenni a haza szolgálatáért.⁶

Miután teljesen nyilvánvalóvá vált a tény, hogy továbbra is minden a régi szervek kezében marad, előtérbe került a nádori szék betöltésének kérdése. Bár a mánások és a köznemesség igyekezett saját érdekeiknek megfelelő jelöltet keresni a koronázás aktualitásának előre haladásával, Lipót király ekkor már saját fia személyében megtalálta a tökéletes embert a poszt betöltésére. A 18 éves Sándor Lipót főherceget még Firenzéből való elindulása előtt Magyarországra szánta. Ez annak köszönhető, hogy legidősebb fiát, Ferencet kívánta trónörökösnek, másodszülöttjét, Ferdinándot a toszkán nagyhercegi cím várományosának, Károlynak, a későbbi hadvezérnek pedig Belgiumba kellett mennie. Így történhetett meg az, hogy negyedik gyermeke került Magyarországra. Szorgalmasságát és kötelességtudatát jelezte az is, hogy már márciusban megüzente apjának, hogy komoly erőfeszítéseket tesz a latin nyelv elsajátításáért, mondván, az magyar földön nagy hasznára lesz majd. Elképzelhető, hogy a magyarság szimpátiájának megnyerése végett hordott már itáliai földön is magyar viseletet. Ez pedig igencsak hízelgő, jóleső figyelmességnak tűnt abban a korszakban, amikor a magyarországi nemesség számára az öltözködés mérvadó volt. Már ekkor felmerültek vele szimpatizáló vélemények, miszerint a főherceget szorosabb kapcsolatra kell ösztönözni a nemzettel.⁷ Okolicsányi József eperjesi kerületi táblabíró támogató röpiratában így jelenik meg a fiatal főherceg öltözködésének méltatása: „*Leopold Sándor Királyi Fő Herczeg, a Magyar Nemzethez különbözve hajlandó ezen Nemzetnek öltözetét, valamint még Florencziában, úgy most is folyvást viseli, és a Nemzetet*

⁵ MÁLYUSZ 1926, 24–25.

⁶ MÁLYUSZ 1926, 26.

⁷ MÁLYUSZ 1926, 38.

*különös hajlandósággal kedveli, ítélném, és óhajtanám, hogy a Palatinusi Méltóság, sértetlen maradván mindazonáltal jövendőre mindenkor a Magyar Nemzetnek a szabad Palatinus választása, viszontag való tökéletes szeretetből ezen Királyi Herczegnek adattassék”.*⁸

Természetesen a rendek számára az egyik legmotiválóbbról tényező a leendő nádor érettsége volt. Azt várták, hogy a fiatal főherceg magyar tanácsosokkal megkönyékezve majd kizárólagosan a magyar nemzet érdekeinek kiszolgálója lesz.⁹ Ez egyébként burkoltan már Okolicsányi támogató röpiratában is megjelenik: „[...] a’ kinek ifjú Esztendeire nézve az ódala mellé egynémelly Magyar egyenes szívű meg-hitt Okos Férfiakat, mint Tanácsosait rendelni lehetne”.¹⁰ Végül 1790. november 15-én megtörtént a fiatal főherceg egyhangú nádorrá választása. II. Lipót örömmel értesült a feltétel nélküli választásról. Azonnal elküldette Eszterházy Józsefet fiáért Schlosshofba, ahol éppen vadászott. A király aznap megerősítette a választást, és átvette a nádor esküjét. A beszéd rövid, formális jellegű volt, fiához intézte, melyben figyelmezteti őt a hivatás pontos gyakorlására, és arra is, hogy ebben ne akadályozza őt az apa-fia viszony, hanem egyaránt örködjék a király jogai és a nemzet alkotmánya felett. A beszéd őszinte lelkesedést váltott ki a rendi körökben. November 20-án, apja koronázását követően, annak távozásával magára maradt a fiatal nádor. Hivatalosan is övé lett a hatalmas felelősség: ütközőpontként működni az uralkodó és nemzete között, és beváltani a kölcsönösen hozzá fűzött reményeket.¹¹

Sándor Lipót nádor munkásságának főbb epizódjai a Martinovics-összeesküvésig

A nádor a társas élet szórakozásai helyett komoly munkával foglalatoskodott. Lépteit leginkább a magyarság vezetőinek tanácsa irányította. Elnöke a helytartótanácsnak és a hétszemélyes táblának. Előbbi a közigazgatási, utóbbi az igazságügyi jellegű fórum. Mindkét helyen elnökölnie kellett, ez pedig nem egyszerű. A helytartótanács különböző osztályok szerint tárgyalja az ügyeket, s mindennap más és más bizottság ügyei kerülnek a tanács elé. Itt azután a referens tanácsosok élő szóban ismertetik a tárgyat, megteszik javaslatukat az elintézésre vonatkozólag, amit a plénum aztán megvitát, és meghozza a határozatot. A viták más és más hévvel folynak, a szenvedélyek csillapítása a nádor feladata. Hogy érdemlegesen beleszólhasson a vitába, és hogy helyes módon dönthessen, óriási ügyismerettel, tapasztalattal kell rendelkeznie. Ez pedig egyelőre hiányzik nála, hiszen csak most kezd megismerkedni az ügyekkel. Kezdetben csak józan észére hallgatva igyekszik mérlegelni a problémákat. Később azonban, pár év gyakorlata után, már képes a kurrens ügyekben is önálló véleménnyel bírni. A

⁸ OKOLICSÁNYI 1790, 4–5.

⁹ MÁLYUSZ 1926, 41.

¹⁰ OKOLICSÁNYI 1790, 7.

¹¹ MÁLYUSZ 1926, 44–45.

hivatalos latin stílust használva is tud majd változtatásokat tenni. Addig azonban folyamatosan dolgozik, figyelembe véve azt, hogy a hétszemélyes tábla is az ő hatáskörébe tartozik. Szabadidejének hiánya néha őt magát is kifakadásra bírja, amikor úgy fogalmaz, hogy éjfélig kell dolgoznia és néha csak egy esti sétát tud megengedni magának.¹² II. Lipót mindent megtett annak érdekében, hogy fia bizalmatlan és gyanakvó maradjon a magyarokkal szemben, arra igyekezett nevelni, hogy mindenképpen csak saját érdekeinek megfelelően használja ki őket. Nádorsága elején egy hosszú lajstromot ajándékozott neki, melyben felsorolta a szerinte megbízható és a rosszérzésű embereket. A mély emberismerettel bíró munka néhány szavas jellemzésekben ír le egyes személyeket, ez pedig képes bizalmatlanságot szülni a nádorban. Ennek ellenére nincsen rá bizonyíték, hogy Lipót írása teljesen rögzült volna a főhercegben, azt a hatást keltve, amelyben a király bízott. Tulajdonképpen lepattannak róla apja mindenkori figyelmeztetései. Ellentét mutatkozik tehát közöttük, tagadhatatlanul. Ez a jelenség pedig nem társítható ahhoz, hogy a fiatal nádor szándékosan makacs lett volna, hiszen leveleiben mindig a legmélyebb tisztelet és szeretet sugárzik apja felé. Sokkal valószínűbb az, hogy a főherceg egyszerűen más meggyőződéssel volt az őt körülvevő körök felé, ennek megfelelően pedig nem is lesz számára elsőrangú szempont az apa véleménye. Sándor Lipót ugyanis nyílt, őszinte természetként bizalommal fordult az emberek felé, míg a király ennek a mentalitásnak az ellentéte maradt.¹³ Lipót király nem tudta megérteni a magyar jellemvonásokat, melyek idegenek voltak számára, így nem nézte objektíven és jóhiszeműen azokat a magyar törekvéseket sem, melyek sem rá, sem az udvarra nem jelentettek veszélyt. A nádor viszont a nemzet körében élt, természetesen ébredhetett benne szimpátia a nemzet ügyei iránt.¹⁴ Utolsó jelentős konfliktusuk során főbenjáró szerep jutott Sándor Lipótnak. II. Lipót nagy belső hivatali reformot kezdeményezett, mellyel az ügymenetet akarta gyorsítani, a díkasztériumok munkáját szigorúbban ellenőrizni, és őket saját javára rugalmasabbá, pontosabbá és hasznavehetőbbé tenni. A hivatalvesztés nagyon gyorsan bekövetkezett volna, még a megyék esetében is. A nádor ekkor nyíltan megmondta, hogy ezek után a megyékben, ahol becsületből dolgoznak tisztviselők, nem fog akadni nemes, aki hivatalt vállalna. Ugyanúgy érvel, mint a kancellária és a helytartótanács, de azoktól függetlenül, mert a helytartótanács később tette meg véleményét, a kancelláriáról pedig nem tudhatott. Sándor Lipót felfogása tehát a magyarság felfogása. A Bécsben sokat szidott díkasztériumot is védelmezi, mondván éjjel-nappal komoly munkákat folytatnak. Nem érti és fájjalja apja bizalmatlanságát, miszerint bizonyos tanácsosok véleménye jutna el Bécsbe ellenőrzés nélkül. A nádor teljesen azonosítja magát a helytartótanáccsal, egynek érzi magát vele, és olyan bizalmasan viselkedik iránta, hogy ahhoz semmilyen gyanú nem ér fel. E körülmények között nem

¹² MÁLYUSZ 1926, 68–69.

¹³ MÁLYUSZ 1926, 70–71.

¹⁴ MÁLYUSZ 1926, 72–73.

maradhatott el a komolyabb összetűzés sem, melynek okát a magyar nyelv érvényesülésének szempontjából fontos úgy adta meg. Ekkor a szembenálló erők élesen elhatárolódtak: egyik párton a kancellária, a helytartótanács és a nádor, a másikon pedig az államtanács, az uralkodó és a trónörökös. 1791 nyarán rendelet érkezett a helytartótanácshoz a kancellária útján. Eszerint a megyei közgyűlések jegyzőkönyvei az eddigi magyar nyelvvel ellentétben latinul legyenek felterjesztve. A nádorban aggályok merülnek fel, vélhetően Zichy és Ürményi figyelmeztették az eset fontosságára. Nem olvastatja fel a tanács ülésén a rendeletet, helyette visszatartja azt, és mint nádor, egy felterjesztésben kifejti érveit a parancs végrehajtása ellen. Az államtanács úgy vélte, hogy ezúttal is királyi jogok forognak veszélyben, és a vitás törvények értelmezésének jogát akarják a rendek az uralkodótól kicsikarni. Úgy vélték, hogy Sándor Lipótot eszközként használják fel a magyarok törekvésükben. Ferenc főherceg szintén ezen az állásponton volt, még azt is sürgette, hogy válasszanak megbízhatóbb mentort testvére mellé, aki tanácsaival támogathatja őt.¹⁵ Bécsben viszont tévesen ítélték meg a nádor szerepét. Az államtanács meggyőződéses volt abban a tekintetben, hogy a helytartótanács tagjai nem mertek nyíltan fellépni, ezért Sándor Lipótot vették rá, hogy érdekükben felterjesztést tegyen a királynak. Pedig a rendeletet a fiatal főherceg nem publikálta, nem is olvasták fel, tehát a helytartótanácsnak nem lehetett tudomása annak leérkezéséről, még kevésbé a nádor feliratáról. A király az államtanács felé hajlik inkább. Dorgálásban részesíti fiát, aki egy védekező iratban önérzetesen elutasítja az őt ért gyanúsítgatásokat. Óvatosan védelembe veszi a helytartótanácsot is, melynek tagjaiban nyomát sem találta az uralkodóval szembeni engedetlenségnek. Saját eljárását azzal indokolja, hogy ő nemcsak a tanács elnöke, hanem az ország nádora is, márpedig utóbbinak, mint a király és a nemzet közötti közbenjárónak, sokkal fontosabb a hatásköre, mint az előbbinek. Védekezését kénytelenek elfogadni a bécsi körök, Lipót király pedig visszavonva dorgáló kéziratát, tárgyalanná teszi fia válaszát is. A megyei jegyzőkönyvek és a magyar nyelv ügye nem vesztett, de nem is nyert ezzel az összeütközéssel, mégis megmutatta, hogy Sándor Lipót a nemzet ügyének pártfogója, és kész a végső, törvényes határokig is elmenni érte.¹⁶

A nádor ilyen módú mentalitása és állásfoglalása egyre fontosabbá vált. A király ugyanis tovább szándékozta vinni programját. A kormánysszékeket a nemzeti érzelműek helyett aulikusokkal kívánta betölteni. Ez azért is fontos, mert egyes ügyekben a kancellária és a helytartótanács véleményére nagy hatással voltak a referens tanácsadók is. Az uralkodó közvetkezeten járt el, és 1791. december 4-én eltávolította Pászthory Sándort a kancelláriából, kinevezve őt fiumei kormányzóvá. Ez súlyos csapás volt, mert ő bizonyult az intézmény legtehetségesebb, erősen magyaros érzelű tagjának. Helyére azt a Lányi Józsefet nevezte ki, akinek túlzóan aulikus felfogásával már csak azért sem

¹⁵ MÁLYUSZ 1926, 74–75.

¹⁶ MÁLYUSZ 1926, 74–75.

voltak meglegedve a rendek, mert 1790-ben az ő memoranduma bízta a királyt a hitlevél-tervezet elfogadása ellen. Szintén iderendelte Mednyánszky Jánost is, aki megvásárolható jellemével Izdenczy József vagy Balassa Ferenc államtanács-tagok mentalitására emlékeztetett. A főispánok közül felmentette állásából Orczy József békési adminisztrátort, az 1790-es köznemesi mozgalom vezérét. Ezek a változások alig hagyhattak kétséget afelől, hogy a magyar nemzetet ismét komoly károk fogják érni. Az érdekeltek arra számítottak, hogy Pálffy bekerül az államtanácsba konferenciaminiszterként, helyét Zichy veszi át kancellárként, Ürményiből pedig országbíró lesz. A Pászthorytól és titkárától, Névery Elektől megfosztott kancellár nem számított volna, Zichy Bécsbe került volna, hogy jobban felügyelet alá vonják.¹⁷ Az uralkodó nagy változtatásokra készülődött, ahogy Izdenczy ezt később utódjának is magarázta. Ezt megerősíti az a tény is, hogy Pálffy Károly kancellárt egyre később miniszterre kinevezni, habár erre korábban ígéretet is tett. Az új rend kialakulását a nádor csak késleltetni tudta volna, de megakadályozni semmiképpen sem. II. Lipót azonban 1792 elején meghalt. Terveit ezzel magával vitte a sírba.¹⁸ Pezenhoffer Antal leírása alapján 1792. február 27-én még jó egészségnek örvendett az uralkodó, a török nagykövetet is tudta fogadni. A következő napon már haldoklott. Hosszas szenvedés után komornyikjának, Brunettinek a jelenlétében elhunyt. A megdöbbenés akkora volt, hogy az udvar példátlan sietséggel futott össze.¹⁹

Nehéz helyzetben hagyta a trónt az uralkodó az örökösre, Ferencre. Február 2-án, miután létrejött a formális szövetség a poroszok és az osztrákok között, számítani lehetett a forradalmi Franciaország ellen kirobbanó háborúra.²⁰ Sándor Lipót hatása erősen érződik a fiatal trónörökös döntéseiben. A koronázó országgyűlés idején is csupa pozitív benyomás érződik a rendek felől. Ferenc Pozsony helyett Budán tartatja meg a diétát, és bizalmasai javaslatának engedve beleegyezik koronázási hitlevelének a módosításába, mellyel szemben apja a saját koronázásának idején ellenségesnek bizonyult. Ez elképzelhetetlen lelkesedést váltott ki a nemzet képviselőiből. Ferenc az országgyűlésen is közvetlenül érintkezik a magyarokkal, az országos ügyekből kikapcsolva az államtanácsot és a német tanácsadókat. Míg apja korábban a feliratokra kizárólag államtanácsosaival egyeztetve felelt, általában elutasító, vagy a kérelmek mérséklését közlő hangnemben, addig fia megértőnek és engedékenynek bizonyult. A magyar nyelv ügyére vonatkozólag például éppen a Lipót által számúzott Pászthory készíthetett javaslatot. Izdenczyék, tehát az erős aulikusok jelentősen háttérbe szorulnak. A királyt német tanácsosai, Colloredo és Spielmann támogatják. Közülük az első nem avatkozik vitába, a másik pedig kellő gyakorlat hiányában csak saját eszével és tudásával veheti észre a királyi felségjogra veszélyes kifejezéseket. Ferenc alapvetően megadott mindent olyan mértékben, ahogy jónak látta, és olyan mértékben, hogy a rendek is elégedettek

¹⁷ MÁLYUSZ 1926, 76–77.

¹⁸ MÁLYUSZ 1926, 79.

¹⁹ PEZENHOFFER 1999, 375–376.

²⁰ BORECZKY 1977, 88.

lehetnek. Egyik jelentős intézkedése volt az illír kancellária megszüntetése, melynek 1791-es felállítása minden nemzeti képviselő szemében szállának mutatkozott. Az illír kancellária megléte csorbította a megyék, a helytartótanács és a kancellária hatásköreit. Lipót tudatosan igyekezett vele a nemzeti erőket gyengíteni, a helyi szerb lakosságot pedig kivonni a magyar körök intézkedései alól. Balassa Ferenc ki is mondja, hogy ennek az intézménynek a létezése szükséges a szerb törvényhozási és igazságszolgáltatási ügyek elkülönítése céljából. Félő volt, hogy miután 1791-ben a szerbeket egyenjogúsították, kulturális és etnikai értelemben is összeolvadnak a magyarokkal. Aggudalomra adott okot az is, hogy Balassát kinevezik az illír kancellária élére, és országos főméltósági jogokkal felruházva nagyobb beleszólást biztosítanak neki az ország ügyeibe. Ő maga egyébként várt is erre a pillanatra, tervei között pedig egy román-szerb szövetség képe lebegett, a magyar nemzet befolyását tovább csorbítandó. Gyakorlatban is erősen támogatta a vele szimpatizáló nemzetiségi egyháziakat. Érthető tehát, hogy a magyar rendek miért érezték nemzetellenesnek az illír kancelláriát és annak befolyását. Ha Lipót tovább uralkodik, valószínűleg még az oláh elképzeléseknek is támogatója lesz, de halálával Ferenc új úton kezdett mozogni. Inkább hajlott a magyar tanácsosok véleményére, melynek keretein belül megígérte a kancellária megszüntetését. Ezzel a vészhelyzet elhárult.²¹

A nádor a továbbiakban is keményen munkálkodott a kölcsönös viszony stabilizálásán. Működése nem is csak a nemzetnek tett szolgálatban nyilvánul meg, hanem a másik fél képviseletében is. Rábeszéléssel hárít lehetetlen kéréseket, és felszínre hoz személyesen olyan ügyeket, melyek az udvarnak kellemetlenek volnának. A nádor bizalma olyanokat is érint, akik apja feketelistáján szerepeltek. Szily Pest megyei ispánról például azt a leírást kapta, hogy az első megyei restauráció alkalmával buktassa ki, ellenben ő bizonyítványt állít ki arról, hogy tisztességes ember, munkatársi viszonyt folytat vele. Nem meglepő, hogy az 1792-es koronázó országgyűlés a rendek őszinte lelkesedésével, meglegedésével ért véget. Bécsben összességében véve negatívan értékelték a diétát, mivel az udvari körök a királyi hatalom megnyirbálását és az 1790-es mozgalom forradalmiságának erősödését látták bele.²² A francia forradalom rémképe Ferencet is megkörnyékezte, és gyanakvását mélyen meghagyta. 1793-tól egyre több levelet ír öccsének. Februárban történt, hogy az aulikusokon keresztül olyan felső-magyarországi illetőkről kapott leveleket, akik rokonszenveznek a francia forradalommal. Ekkor Ferenc ezt továbbította Sándor Lipótnak, akinek meghagyta, hogy tartsa titokban, hogy tőle kért segítséget, és hogy hitt a feljelentőnek. A nádor válaszában megnyugtatta testvérét és leírta, hogy a feljelentések csak általánosságban beszélnek ilyen elemekről, tehát nem lehet rendes eljárást indítani senki ellen. Viszont a feljelentőket arra kell ösztönözni, hogy egyes

²¹ MÁLYUSZ 1926, 88–89.

²² MÁLYUSZ 1926, 91–92.

speciális esetekről meséljenek, és akkor el lehet indítani egy vizsgálatot. Ferenc így is tett, de természetesen a kérdezett emberek nem tudtak pontosabb választ adni az eddigieknél. A király elégedetten ki is jelentette, hogy mennyire szereti, ha az ilyeneket hazugoknak lehet nyilvánítani.²³ Ferenc szívesen rendelte alá magát energikusabb öccsének. Végleges bizalmának megnyilvánulása, amikor Ferenc 1794 tavaszán a németalföldi sereghez utazik, és helyettesítését a nádorra bízta, mellyel a kormányzás teljesen Sándor Lipótot illette meg, dátum szerint április 1-től június 18-ig. Felhatalmazásának értelmében teljhatalmat gyakorolhat, konferenciákat tarthat az államtanácsok és miniszterek részvételével, elintézhethet minden ügyet, az olasz kancellária és az államtanács valamennyi előterjesztését. Mivel bátyja ügyelt arra, hogy a mérvadó kormányzati részek és az új változtatások megtétele továbbra is a jogos kézben maradjanak, így a nádor feladata inkább csak az volt, hogy a birodalmat stabilan tartsa, és továbbra is megőrizze az uralkodó tekintélyét. Lelkiismeretes munkája nyomán nemcsak Budán, hanem már Bécsben is elismerésnek örvendett. Bátyját mindenről értesítette, gyakran küldött neki hosszas, privát leveleket, valamint napi szinten írt jegyzeteket a kormányzás folyamatáról. Ez a megbízás erősítette a fivérek eleve meglévő testvéri viszonya mellett a baráti kapcsolatot is. Sándor Lipót mindemellett gyarápíthatta ismereteit, látóköre nagyban bővült az új tapasztalásoknak köszönhetően. Ez mindenképpen pozitívum Magyarországra nézve, a fiatal főherceg ugyanis átlátta és kedvezően ítélte meg az örökös tartományok helyzetét. Ez arra buzdította, hogy a magyar birodalomrészt is legalább olyan fejlettségi fokra juttassa, mint a többi területet. Hidegvérrel kezeli a másképp gondolkodók ügyeit is. Egy pécsi tanár, Deling például olyan váddal került a nádor figyelmébe, miszerint nyíltan ateista, és mindemellett Kant filozófiáját tanítja. Izdenczy József és az aulikus körök természetesen azonnali eltüntetését helyezték kilátásba. Arra hivatkoztak, hogy a francia forradalom eszméinek terjesztése Deling fő indítéka, mely ebből kifolyólag egyenlő az államellenességgel. A nádor azonban nem osztja ezt a véleményt, azzal érvel, hogy a kanti filozófia és a szabadgondolkodás még nem jelentheti a főúri körök rémképeinek valóra válását. Viszont ez a hozzáállás nem jelenti azt, hogy a főherceg nem volt keménykezü, ha úgy adódott. Amikor Zágrábban húsvétkor vörös frigsapkával, a jakobinusok jelképével szabadságfát találnak, akkor meghagyja a haditanácsnak, hogy a magyar kancelláriával egyeztetve igyekezzenek a bűnösök és izgatók nyomába eredni, hogy kellő szigorral fojthassák el az ilyen eseteket. Ferenc a hadszíntérről hazatérve igencsak elégedett a testvérével. Immáron az államtanács valamennyi előterjesztését is Sándor Lipótnak juttatja tovább, hogy kikérje a véleményét. A nádor pedig lojális az uralkodóhoz, és ugyanolyan kendőzetlenséggel ad választ, mint azelőtt. Javaslatait külön lapokra írja, hogy bátyja privát módon felhasználhassa őket. Ezzel az egyébként titkos feladatkörrel együtt, hozzávéve a kettejük végtelenül bizalmas viszonyát, Sándor Lipót hatásköre és befolyása

²³ MÁLYUSZ 1926, 99–100.

jóval túlnyúlt a nádorságon. Az ő akarata érvényesül leginkább, gyakran akkor is, ha a kormánygépezet más tagjai esetleg ellenvetnének. Természetesen eddigi jellemét ismerve működése egyre kedvezőbbnek tűnik Magyarország szempontjából is.²⁴

A Martinovics-összeesküvés és Sándor Lipót páfördulása

A hazai eseményekkel párhuzamosan továbbra is folytak a franciaországi történetek. Vágvölgyi Tibor történész úgy ítélte meg, hogy 1793-tól kezdve a hazai események is felgyorsultak. Bár nem egyszer túlozva fogalmaz, amikor az udvar reakcióját a „terror” és az „önkénturalom” kifejezésekkel illeti. Leírása alapján a megyei nemesség soraiból ismét kiemelkednek a mérsékelt polgári reformokra hajlamos személyek. Ellenzéki magatartásuk, aktív politikai működésük serkentője lesz a hozzájuk kapcsolódó, vagy éppen alkalmazásukban álló demokrata értelmiségieknek, illetve azok radikalizmusának is.²⁵ Ezek a Vágvölgyi által demokratikus értelmiséginek nevezett körök élénk érdeklődéssel fordulnak a forradalmi események felé. Megünneplik Ferenc császár csapatainak vereségeit, örömnappal számukra minden francia siker. Átveszik a forradalmi dalokat, a jakobinusokat éltetik, és még a köztársaság kikiáltásának évfordulójáról is megemlékeznek. Kézzől kézre adják a *Moniteur* című forradalmi folyóirat számait, mely a francia forradalom hivatalos lapja. Az országba érkező idegen hadifoglyokat *citoyennek*, azaz polgártársnak szólítják, melegen üdvözlük őket.²⁶ Katus László valamivel pontosabb és árnyaltabb képet közöl a helyzetről. Katus a külföldi eseményekre úgy hivatkozik, mint a birodalom politikai klímáját kedvezőtlené tevő jelenségekre. Helytálló megállapítás annak fényében, hogy a patrióta nemesi ellenzék, a reformer arisztokraták és a köznemesek, valamint a jozefinista értelmiség csoportjai között épp a francia események szültek szorosabb kötődést és egyetértést. Az eddig is működő szabadkőműves páholyok mellett immáron megszorodnak az olvasókörök, a klubok és a titkos társaságok. Ezekben a közegekben került sor a francia újságok, így a *Moniteur* terjesztésére is. A fiatal értelmiség és a diákság szimpatizál a külföld eseményeivel, lelkesedik a változásokért. Bár „jakobinusokként” hivatkoznak rájuk, valójában kevesen rajonganak a Hegypártért. A legtöbben a girondisták eszméiségeivel rokonszenveznek, vagy az alkotmányos királyság eszményének a hívei. Némelyek eljutnak ugyan a köztársasági gondolat igenléséig, de a forradalmi erőszakkal kapcsolatban elítélőek. A kormány forradalomellenes magatartása nem törli le a radikális értelmiségieket vagy a velük szövetkező patrióta nemeseket. 1794 tavaszától nemcsak Magyarországon, hanem a Birodalom egyéb tartományaiban is mozgalmak alakulnak. Érezhetően a magyarországi mozgalom vált ezek közül a

²⁴ MÁLYUSZ 1926, 111–116.

²⁵ VÁGVÖLGYI 1968, 102–103

²⁶ VÁGVÖLGYI 1968, 98–100.

legerősebbé.²⁷ Természetesen felmerül a kérdés, hogy kik is voltak ennek a változtatásokra kész értelmiségnek a tagjai. Vágvölgyi Tibor szavaival és felsorolásával élve a legismertebb és legtevékenyebb személyek közé tartozott Hajnóczy József, a Magyar Kamara titkára, és Szentmarjay Ferenc. Mindent készek voltak elkövetni a nemzeti összefogás és a mozgalom kiszélesítéséért. Vágvölgyi úgy véli, hogy radikalizmusukkal ők valóban eljutottak a jakobinizmusig.²⁸ A mozgalom névadó és főbenjáró tagja, egyben vezéralakja Martinovics Ignác, a magyar történelem egyik legvitatottabb alakja. 1945-ig egészen éles viták folytak szerepéről és személyéről. Az elvtelen módon hazug, önző, sőt már-már diabolikus rémalak képét bemutató történetekkel (Fraknói Vilmos, Mályusz Elemér) szemben, akik a magyar nemzet fejlődésének megakasztóját látták benne, voltak egészen más vélemények is. Szekfü Gyula kikövetkeztethetőnek, logikusnak tartotta Martinovics életpályáját, Csuday Jenő nemzeti hősként írta le (de nem forradalmárnak), aki szembe mert szállni a Habsburgokkal, Fejtő Ferenc pedig olyannyira árnyalta a Martinovics-képet, hogy végül arra a következtetésre jutott, hogy tulajdonképpen ő és a Habsburg-ház is a forradalom pártján álltak, csak az „összeesküvők” egy kicsivel hamarabb kívánták megvalósítani annak céljait. Csak 1945-től vált egyöntetűvé az a Martinovics-kép, mely a jakobinus vezért a polgári és köztársasági eszmények egyértelmű heroszának kezdte tekinteni.²⁹ Az azonban történelmi tény, hogy a birodalom híveként sikertelenül próbált meg a hatalom közelébe férkőzni, és valószínűleg csalódottságában választotta a forradalminak nevezett szervezkedést. Az első társaság a *Reformátorok titkos társulata* néven szerveződött meg, és célja a magyar országrész Ausztriától való elszakadásának elősegítése, illetve a köznemesi demokrácia megalapítása volt.³⁰ Azonban létezett egy másik csoport is, mely a *Szabadság és Egyenlőség Társasága* nevet viselte. Tagjainak radikális demokratákat szántak, akik érzületükben a jakobinizmushoz állnak közel. Az ő céljuk a teljes polgári átalakulás megvalósítása a nemesség félreállításával.³¹ 1794 nyarán bukott ki az összeesküvés, amikor is Martinovicsot egy osztrák besúgó feljelentette.³² Martinovics augusztus 13-án részletesen bevallotta tetteit a vizsgálóbizottság előtt. Beszámolt a két társulat létezéséről, megnevezve a négy beszervezett igazgatót is. Személyiségéhez hűen ismét túlzott, vagyis a csoport létszámát többeszre tette. Ferenc császár a vallomást rögtön elküldte Sándor Lipót nádornak is. A fiatal főherceg pedig nem tévovázott sokat. Szinte azonnal letartóztatta a Martinovics által megnevezett igazgatókat, hogy el ne meneküljenek, és Bécsbe vitette őket. Újabb nyomozás indult meg, melynek keretein belül leleplezték Szolártsik Sándort, az Abaffy-gyermekek nevelőjét. A

²⁷ KATUS 2009, 189.

²⁸ VÁGVÖLGYI 1968, 102–103.

²⁹ POÓR 2011, 1079–1085.

³⁰ MÁLYUSZ 1926, 166.

³¹ KATUS 2009, 190.

³² FRAKNÓI 1921, 117.

nádor ugyanakkor nem osztotta bátyja aggodalmát. Alapvetően nem találta veszélyesnek a mozgalmat, tagjait jelentéktelen emberekként azonosította, akik sem a trónt, sem az országot nem tudták volna felforgatni. Megnyugtatta az uralkodót, hogy nem kell lázadástól tartania. Sándor Lipót bízott benne, hogy igaza van az ügygel kapcsolatban, és ha rá is bukkannak további összeesküvőkre, az csak jó példát fog szolgáltatni a kormánynak. Végre eltűnnek a megbízhatatlan elemek, és megmaradhat az a garnitúra, amely csak jóérezésű emberekből áll.³³ Martinovics azonban folyamatosan és egyre bensőségesebben kezdte felnagyítani mozgalmának céljait és kapcsolatait. A fiatal nádor bizalmát leginkább az kezdte ki, amikor közeli munkatársai és barátai, Zichy és Ürményi grófok is forradalmi szimpatizánsként jelentek meg a fogoly vallomásaiban. Ennek ellenére a legtöbb állítását agyremnek könyvelte el. Azonban ellenérzéseit erősítette, hogy apja, II. Lipót korábban hasonló véleménnyel volt a Martinovics által konspirátorként megjelölt emberekről. A magyarországi állapotokkal kapcsolatban egyre pesszimistább lett, gyakran sóhajtozott arról, hogy bárcsak vége lenne a pernek. Martinovics utolsó vallomását már Laxenburgban olvassa el. Novemberig nem tartózkodik a régi környezetben, ez feltételezhetően nem volt rá jó hatással. Ha marad, elképzelhető, hogy Ürményiek megpróbálják helyreállítani a beléjük vetett bizalmat. Laxenburgban nem érintkezett magyarokkal, az osztrák udvar előljárói pedig semmilyen biztató véleménnyel nem tudtak a segítségére lenni. Az egyetlen magyar, Izdenczy József, akinek aulikus felfogása nem változott. A Martinovics-ügy kapóra is jött neki, hogy újra vádaskodjon Zichy és Ürményi körei ellen. Megpendíti annak a lehetőségét is a király előtt, hogy ezeket az embereket távolítsa el, és a királyi kúria ítélkezzen felettük, továbbra is sulykolva az 1790-es diétán betöltött szerepük egybefonódását a Martinovics-társasággal. Állításai nem voltak igazak, már csak azért sem, mert Zichyék az akkori országgyűlés során gerjesztett indulatoknak inkább voltak mérséklői, mintsem felszítói. Másrészt nem szimpatizáltak a Martinovics-tervvel sem, ahogy a köznemesség nagy hányada sem.³⁴ Budára visszaérve sem Ferenc, sem Sándor Lipót hozzáállása nem tükrözte a korábbiakat. Meggyőződtek róla, hogy további tetteseket kell elfogni, akiket a korábban humánus büntetőeljárás helyett valódi komolysággal kell megbüntetni. A nádor az utolsó vallomás hatására (mely során Martinovics a mozgalmat számát tizenhatezerre tette, és a legvagyonosabb befolyásos nemeseket jelölte meg a mozgalom szellemi atyjainak) véglegesen az uralkodóház és önmaga ellenségeinek tekintette a nemzet képviselőit. Személyeik kompromittálónak váltak, és idegenné tették Sándor Lipótot a saját környezetében. Megtörtént tehát a teljes szakítás a nádor és nemzete között.³⁵

³³ MÁLYUSZ 1926, 174.

³⁴ MÁLYUSZ 1926, 183–185.

³⁵ MÁLYUSZ 1926, 193–194.

Sándor Lipót nádor sorsa és öröksége

Martinovics ítéletét hivatalosan 1795. április 27-én hozták meg szavazattöbbséggel. Megállapították róla, hogy ő volt a király és a közjó elleni összeesküvés feje. Trónfosztás kísérletével és az alkotmány aláásásával, a király tekintélyét aláásó iratok terjesztésével is megvádolták. A halálos ítélet végrehajtását a nádor május 20-án, reggel 6 órára tűzte ki. Ezen a napon, sok más összeesküvőtársával együtt Martinovics feje is a porba hullott.³⁶ Ezt követően maga Sándor Lipót sem élt sokáig. 1795 júliusában Laxenburgban a szokásos nyári ünnepségek ünneplése idején érte el a végzet. Szenvedélyes pirotechnikusként mindig ő szervezte az ünnepélyek kivilágításait és tűzijátékait. Július 10-én reggel a rakéták előkészítése alatt hirtelen robbanás rázta meg a nádor laboratóriumát. A tűzvészben a nádor segítői azonnal meghaltak, de a főherceg csak 2 nap múlva, hosszú szenvedések után.³⁷ Öröksége április 16-án megfogalmazott memoranduma volt, melyet Ferenc császár ezt követően politikai programként használt fel. A memorandum tartalmában gyakorlatilag egy teljesen reakciós, ellenforradalmi tervezet volt Magyarország kontroll alatt tartására. Az iratban szereplő királyi hivatalnokok, titkos ágensek inkább, akik az országban szétszórva minden mozgalmat és összeesküvést kikutatnának, hogy aztán a leplet is lerántsák róluk. A német hadsereg országba vonultatásának gondolata mellett egy hű, ellenőrzött és kiképzett hivatali gárdáról beszél. Ezek alapján leginkább arra világít rá a szöveg, hogy mindent a centralizáció szellemében kéne irányítani. A cenzúra ügyében apja törekvései köszönnek vissza. Azzal, hogy a lapkiadások tekintetében a „helyes ízlést” propagálja, gyakorlatilag bértollnokok szervezéséhez ad útmutatót. Ide kapcsolódik a nádor egyik legparodisztikusabb gondolata is, amikor beszámol a cenzorok alkalmatlanságáról, majd ezért egy cenzúrahivatal működését felülvizsgáló felügyeleti szerv felállítását javasolja.³⁸ Mályusz Elemér szomorú és leverő látványként írja le a nádor által írt emlékirat sorait. Poór Jánossal szemben sokkal megértőbben vélekedik a főhercegről, akinek szerint az összeesküvés hatása alatt ugyanolyan szenvedéllyel kellett a nemzet ellen fordulnia, mint amikor még barátjává tette azt. A memorandum rendkívüli jelentősége Ferenc császárban csúcsonyosodik ki, aki annak minden egyes elvét elfogadta, s javaslatait kormányzásának alapjává tette. Az ő abszolutizmusának eredetét tehát ebben a memorandumban kell keresni. Ennyiben, kihatásaiban lett fontos az emlékirat. Ha a nádor tovább él, lehetséges, hogy ismét más meggyőződésre jut a körülmények hatása és vizsgálata alapján, és akkor feltétlenül eltért volna memorandumbéli javaslataitól – feltételezi Mályusz.³⁹ Sándor Lipót esetében a reakció valószínűleg soha nem vált volna olyan merevvé, mint Ferencnél. Természeténél fogva több innovatív erőt volt benne, mint idősebb testvérében.

³⁶ FRAKNÓI 1921, 197–200.

³⁷ MÁLYUSZ 1926, 214–215.

³⁸ POÓR 1988, 22–30.

³⁹ MÁLYUSZ 1926, 213.

A császár mentalitása – a nádoréval ellentétben – inkább a betanult formulák megvalósításában, és a nála lelkiileg elhivatottabbak követésében merült ki. Sándor Lipót halála sem befolyásolta abban, hogy a memorandumot vegye a kormányzás alapjául, sőt talán elhatározásában meg is erősítette. Rendszere azonban, Mályusz Elemér gondolatával élve, élettelen és száraz lett. A következő nádor, József főherceg instrukció gyanánt Sándor Lipót memorandumát kapta meg a császártól, bizonyos részek elhagyásával és az „*Euer Majestät*” megnevezések „*Ich*” szóra változtatásával. Ferenc ezzel már úgy kezelte a megboldogult fivér javaslatait, mint saját utasításait az új helytartóhoz.⁴⁰

A nádor sokat emlegetett „magyargyűlölete” sem állja meg a helyét. Az utókor, legalábbis a Habsburg Birodalom időszaka alatt például kifejezetten megsiratta a fiatal főherceget. Virág Benedek pálos szerzetes verssel adózott a nádor emlékének, melyben ilyen sorokat olvashatunk: „*Az, kit szerettél, az, ki reményedet/ Táplálta, Herceg Sándorod elhagyott/ Örökre: hajh! hozzá hasonlót/ Lehet-e bánatos árvaságod?*” A közvetlenül ezután írt versszakban ismét megjelenik az öltözködésének erénye, mely még jobban hangsúlyozza a nemzeti viseletek tiszteletének fontosságát: „*Amin Hazánknak sorsa forog: Magyar / Törvény, Szabadság, Öltözet, és való / Tanúja fennlétünknek, a Nyelv / Kellemetes vala s szent előtte.*”⁴¹ Ez egyben tanúsítja a nádor pozitív hozzáállását a magyar nyelv ügyéhez is. Szintén fennmaradt egy mű Darvas Ferentől, aki talán még keservesebb hangvételben siratja meg a fiatal főherceget: „*Jaj Egek! ha igaz ez a rémítő hír / Mellyet hozzánk, az a sok Leveledző Toll ír / Hogy oda Hazánknak a Vezér Csillaga / Melly Magyar Égünkön Fényünkre villaga.*” A költemény hangulata azt a hatást kelti, mintha nem egy Habsburg-főherceg, hanem egy, a magyarok közül való hős hunyt volna el. Más verzékben is ez a hangulat érződik: „*El-vévén mellőlünk biztos Támaszunkat/ Élesztő Reményünk Nádor Ispányunkat / Királyunk Testvérét, kedves Herczegünket / Egy szóval: ez egyben mindenünket. [...]* Te, Ki-kifejezé a minden Virtusnak / Áldásul adattál itt Palatinusnak / De most ostorunkra, az Egek el-vettek / Mert az élők téged nem érdemelhettek.” A vers vége egyenesen egy új Sándor Lipótért könyörög: „*Aki ránk mérte e szomorú zsoldot/ Adjon mentül előbb nékünk LEOPOLDOT.*”⁴²

Összegzés

Összességében Sándor Lipót nádor magyarságpolitikája a Martinovics-összeesküvés következményeként megszülető memorandumig sikeresnek tekinthető. Jól lavírozott a dinasztia és a magyar nemzet között, igyekezve mindenki érdekei szerint eljárni. A személye kapcsán felmerülő magyargyűlöletre semmilyen bizonyíték nincsen, ezzel szemben életének utolsó szakaszában igen erős ellenszenvet tanúsított a forradalmiság iránt. Fiatal korára való tekintettel egy naiv, de lelkiismeretes emberről beszélhetünk, akinek 1794-

⁴⁰ MÁLYUSZ 1926, 213–216.

⁴¹ VIRÁG 1980, 49–50.

⁴² DARVAS 1795, 2–6.

től kezdve legalább annyira kellett nemzete ellen fordulnia, mint amennyire előtte támogatta azt.

Irodalom

BORECZKY 1977 = Boreczky Beatrix: *A magyar jakobinusok*. Budapest : Gondolat, 1977.

DARVAS 1795 = Darvas Ferenc: *Felséges Királyi Hertzeg Leopold Sándor Hazánk Nádor Ispánja Halálát Kesergő Versek*. Buda 1795.

FRAKNÓI 1921 = Fraknói Vilmos: *Martinovics élete*. Budapest : Athenaeum, 1921.

KATUS 2009 = Katus László: *A modern Magyarország születése*. Pécs : Kronosz, 2012.

MÁLYUSZ 1926 = Mályusz Elemér: *Sándor Lipót főherceg nádor iratai*. Budapest : Magyar Történelmi Társulat, 1926.

MARCZALI 1903 = Marczali Henrik: A forradalom és Napoleon kora. In: Marczali Henrik (szerk.): *Nagy Képes Világtörténet X*. Budapest : Franklin-társulat, 1903.

OKOLICSÁNYI 1790 = Okolicsányi József: *Egyenes szívű magyar azért igaz hazafiú*. Pozsony 1790

PEZENHOFFER 1999 = Pezenhoffer Antal: *A magyar nemzet történelme. A katolikus Egyház és a Habsburg-ház történelmi szerepe. 8. kötet*. Csolnok : Út, Igazság, Élet, 1999.

POÓR 1988 = Poór János: *Kényszerpályák nemzedéke 1795–1815*. Budapest : Gondolat, 1988.

POÓR 2011 = Poór János: Egy abbahagyott vita – A magyar jakobinusokról. *Századok* 145:5 (2011) 1057–1116.

VÁGVÖLGYI 1968 = Vágvolgyi Tibor: *A magyar jakobinusok köztársasági mozgalma*. Budapest : Kossuth, 1968.

VIRÁG 1980 = Virág Benedek: *Virág Benedek válogatott művei*. Budapest : Szépirodalmi könyvkiadó, 1980.

Internetes források

TARJÁN é.n. = Tarján M. Tamás: 1795. július 12. Sándor Lipót nádor halála. *Rubiconline*; http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1795_julius_12_sandor_lipot_nador_halala/ (Letöltés: 2020.02.05.)

The forbidden palatinus

Hungarian policy of Alexander Leopold of Habsburg-Lorraine

BALÁZS LAJOS PETŐ

Alexander Leopold of Habsburg-Lorraine was born at Florence as the fourth son of Leopold II. on the 14th of August 1774, later king of Hungary and emperor of Austria. His palatinate begun in the troublesome years of the 1790–1791 diet, officially dated on November 15th. Until 1795 the young palatine was handled the policy of the Kingdom of Hungary on a very prosperous way. I tried my best to follow the footsteps of Elemér Mályusz and János Poór, who was both are influential historians of the era. In the beginning the palatine was the main supporter of the issues of the kingdom. In local cases he supported the Hungarian language, he surrounded himself with Hungarian counsellors and his big dream was to elevate the Kingdom of Hungary to be on par with the Austrian provinces. His beliefs was interfered by the mistrusting imperial court and by the Martinovics-conspiracy. After Ignác Martinovics plans were unveiled, he tried to make his movement appear a lot more significant than in reality, often colored by lies. This made an about-turn in his approach to Hungarians and to politics in overall. Beside of the execution of the conspiracy leaders, he wrote a memorandum about his newly formed beliefs. This piece of act, fueled by passion now argued for the total control of the Kingdom of Hungary. After his tragic death on the 12th of July 1795, nobody could lead the unfolding absolutist monarchy of Francis I. to a convenient path. The about-turn of Alexander Leopold in the hungarian politics, and in his life is the topic of my presentation.